

Motion till riksdagen 2016/17:3168

av **Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M)**

Resurseffektivt samhälle

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att EU:s paket för cirkulär ekonomi blir balanserat och välavvägt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna principen om att förorenaren ska betala och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Livsmedelsverket ett permanent uppdrag att sprida kunskap om matsvinn och den stora miljöpåverkan detta har och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör göra en översyn av datummärkningen av livsmedel i syfte att minska matsvinnet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att fler kontroller införs i syfte att på ett effektivt sätt upptäcka miljöbrott och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda om de svenska straffreglerna beträffande olagliga avfallstransporter behöver ändras och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att fler regelförenklingar genomförs för att underlätta för småföretag vid transport av farligt avfall och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska vara pådrivande inom EU i arbetet för att minska marint skräp och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska driva på utvecklingen inom konventionerna Oskar och Helcom för att skydda den marina miljön i Östersjön och Nordostatlanten och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över deponiskatten i syfte att uppmuntra utvinning av material från gamla deponier och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att vidta åtgärder för att tillsynsavgifterna för gruvverksamhet ska vara differentierade så att hänsyn till gruvverksamhetens omfattning tas och tillkännager detta för regeringen.

Cirkulär ekonomi ger bättre resurseffektivitet

Att skapa förutsättningar för ett mer resurseffektivt samhälle ligger högt upp på agendan för Moderaterna. Det finns många fördelar med att återvinna mer och fler material, ur både miljömässigt och ekonomiskt perspektiv. En genomsnittlig europeisk konsument konsumerar mellan 10 och 20 ton resurser varje år och om mer återvinns minskar behovet av att utvinna nya material.

Sedan den industriella revolutionen har människan skapat en ekonomi som bygger på råvaruuttag, produktion, konsumtion och avfall – en linjär modell som fungerar bra så länge man antar att jordens resurser är oändliga, tillgängliga och billiga. Men resurserna är ofta begränsade och råvarupriserna har nästan tredubblats under det senaste decenniet. Att gå i riktning mot en mer cirkulär ekonomi, där resurser återanvänds i ett kretslopp, kan innebära flera fördelar. Till stor del åstadkoms detta med vanliga marknadsmekanismer. Det är viktigt att verka för att pris och kvalitet på återvunnet material blir konkurrenskraftigt i jämförelse med inköp av jungfruliga material. När kostnaderna för råvaruuttag ökar skapas drivkrafter att ta fram nya produkter som i stället använder återvunnet material. Genom att göra det ekonomiskt attraktivt att återvinna material ökar incitamenten att göra detta.

För att uppnå bättre resurseffektivitet bör den så kallade avfallshierarkin vara utgångspunkt. Sverige återvinner idag en stor del av vårt avfall, men vi kan bli bättre och återvinna fler material än vi gör idag. Sverige är på många sätt ett föredöme för övriga Europa, där avfallshierarkin ofta åsidosätts och avfall i huvudsak läggs på deponi. Det är oerhört viktigt att Sverige driver på för att EU-kommissionens förslag om en cirkulär ekonomi utformas på ett sådant sätt att det blir ett kraftfullt verktyg i arbetet med att minska avfallsmängderna och deponierna i hela EU. Förslaget behöver vara ambitiöst och balanserat, med resurssnålhet och energieffektivitet i fokus. Den cirkulära ekonomin skulle kunna innebära stora vinster, både för miljön och för samhällsekonomin. Från politiskt håll är vår uppgift att skapa goda förutsättningar för aktörer att ta ansvar, och värna principen om att förorenaren betalar.

Moderaterna vill att det ska vara enkelt för hushållen att medverka till att förpackningar, returpapper, textilier och elektronik återanvänds eller återvinns. Vi vill att hushållen ska ha nära tillgång till enkla och tydliga insamlingssystem. Ett bra insamlings- och återvinningsystem gör att miljöfarliga ämnen kan tas om hand och kretsloppen avgiftas. Under vår tid i regeringsställning fattades en rad beslut för att förbättra förutsättningarna för hållbara kretslopp och för att förebygga avfall. Syftet med de beslut som fattades var att skapa långsiktiga och förutsägbara spelregler för alla inblandade aktörer, att främja utveckling av ny teknik och innovationer samt att möjliggöra en effektiv tillsyn och tydliggöra ansvarsfördelningen. Vi höjde målen för insamling och återvinning av förpackningar, returpapper och elektronik och skärpte kraven på producenterna för att fler hushåll ska ha tillgång till insamlingssystem. Bättre insamling och återvinning av avfall leder till att miljöfarliga ämnen kan tas om hand och

kretsloppen avgiftas samt skapar bättre resurseffektivitet. Moderaterna vill fortsätta att förenkla för hushållen. Vi vill skapa resurssnåla kretslopp och bättre service och tillgänglighet för hushållen, men då är det också nödvändigt med långsiktiga spelregler. Moderaterna vill att ansvaret för insamling och återvinning av förpackningar och tidningar ska ligga kvar på producenterna samtidigt som vi arbetar för att kommunernas inflytande stärks. Vi värnar om principen att förorenaren betalar och principen om ett sammanhållet producentansvar.

Miljöbrott, transport av farligt avfall och regelförenklingar för företag

Miljöbrott är allvarliga. De innebär ofta allvarliga konsekvenser för människor, djur och natur under lång tid. Ett exempel är de katastrofala konsekvenser ett oljeutsläpp orsakar på växt- och djurliv i haven under flera år framåt. Miljöbrott behöver tas på större allvar och prioriteras högre av de rättsvårdande myndigheterna. Långt ifrån alla miljöbrott anmäls och ännu färre klaras upp. Det är därför angeläget med en översyn av hur miljölagarna efterlevs. En typ av miljöbrott som är tämligen vanligt förekommande rör transport och hantering av farligt avfall. Exempelvis förekommer det att farligt avfall transporteras illegalt till länder där det inte kan tas om hand på ett säkert sätt. Den främsta drivkraften bakom illegala avfallstransporter är stora ekonomiska förtjänster, vilket i kombination med låg risk för att bli upptäckt och blygsamma straff skapar en ohållbar situation. Illegal handel med avfall har ökat i omfattning på senare tid och har även kopplingar till den organiserade brottsligheten.

I den granskning av transporter av farligt avfall som Riksrevisionen presenterade 2015 synliggjordes flera allvarliga brister i systemet för tillsyn över transporter av farligt avfall. Systemet är inte tillräckligt effektivt för att säkerställa efterlevnaden av lagstiftningen på området. Bristerna handlar bland annat om att det saknas överblick över avfallsströmmarna och den olagliga verksamheten, att det finns luckor i tillsynen, att arbetssätt är ineffektiva och att sanktionerna troligtvis inte avskräcker oseriösa aktörer. Det är därför viktigt att regeringen ser över och följer upp de nya förslag som regeringen presenterade våren 2016 på hur tillsynsansvaret ska se ut i närtid. Moderaterna anser att regeringen bör utreda om de svenska straffreglerna beträffande olagliga avfallstransporter behöver ändras.

Samtidigt som lagar och regler för transport av farligt avfall är nödvändiga, måste de också stå i rimligt förhållande till hur farlig transporten faktiskt är. Lagstiftningen ska vara lätt att ta till sig och efterleva. För yrkesmässig transport av farligt avfall krävs tillstånd från länsstyrelsen. I vissa fall räcker det med en anmälan. Man behöver också upprätta så kallade transportdokument för allt farligt avfall som fraktas yrkesmässigt av en transportör. Det är svårt att förstå varför exempelvis en bonde som har bytt olja på sin traktor inte får transportera bort oljeavfallet utan att behöva gå igenom en rad administrativa uppgifter. Den som yrkesmässigt transporterar farligt avfall ska för varje slag av farligt avfall som transporteras föra anteckningar om varifrån avfallet kommer, den mängd som transporteras årligen, på vilket sätt avfallet transporteras och vart avfallet ska transporteras. Dessa uppgifter ska föras i kronologisk ordning och förvaras i minst ett år. För småföretagare är detta svårt att efterleva. Därför menar Moderaterna att regelförenklingar behövs för att underlätta för småföretag vid transport av farligt avfall.

Delningsekonomi

Med digitaliseringens möjligheter har en ny sorts ekonomi växt fram. Den kollaborativa ekonomin, delningsekonomi, har på kort tid utmanat gamla tankesätt och därmed också marknader. Med begreppet delningsekonomi menas tjänster och varor där man hyr, delar och byter – snarare än äger. Exempel på nydanande verksamheter inom delningsekonomi är bland annat digitala tjänster som erbjuder bland annat bilpooler och verktygspooler. Denna innovativa och resurssnåla omställning måste följas och bevakas noga. Moderaterna ser positivt på delningsekonomi, framförallt ur ett kapacitetssparande perspektiv där tillgång och efterfrågan kan mötas i snabba digitala transaktioner. Men det finns också risker, bland annat med att svensk lag kringgås.

Vi menar att Sverige har goda förutsättningar för att fler initiativ inom delningsekonomi ska kunna starta sina verksamheter här, eftersom att Sverige på många sätt ligger i teknisk framkant. Moderaterna anser därför att lagstiftningen behöver ses över, för att på ett hållbart sätt möjliggöra för den innovativa och resurseffektiva delningsekonomi att växa. Våra förslag om delningsekonomi utvecklas mer i en separat motion.

Minskning av matsvinn

Att begränsa matsvinnet är viktigt både på nationell nivå, inom EU och globalt. Ur ett globalt perspektiv är frågan hur vi ska kunna mätta alla munnar om någon generation, när jordens befolkning beräknas vara 9 miljarder människor. Det läggs mycket tid och resurser på kampanjer om hur vi kan förändra våra matvanor och det forskas intensivt kring odling av tåliga sädeslag, och inte minst hur man ska ta tillvara vattnet mer effektivt. Samtidigt försvinner ungefär en tredjedel av all mat som produceras. Det finns därför stora vinster att göra genom minskat bortfall i produktion, skörd, transport, förädling samt minskat svinn hos handlare och konsumenter.

Generellt sett är svinnet större i produktionsdelen i utvecklingsländerna medan det i i-länderna är större i den senare delen av förädlingsledet och allra störst i handels- och konsumentledet. Det är också i slutet av värdekedjan som produkten har sin största miljöpåverkan, en påverkan som är i stort sett onödigt om produkten inte konsumeras. Även om en liten del kan fås tillbaka via exempelvis biogasproduktion, slängs huvuddelen ändå bort.

Enligt Livsmedelsverket uppkommer, fränsett jordbrukssektorn, varje år ungefär 1,2 miljon ton matavfall. Varje person slänger i snitt ungefär 81 kg mat. En studie av det flytande matavfallet visar att svenska hushåll häller ut cirka 224 000 ton mat och dryck via avloppet under ett år. Det motsvarar cirka 26 kg per person.

Under alliansregeringen tilldelades Livsmedelsverket pengar för att tillsammans med Jordbruksverket och Naturvårdsverket arbeta för att minska matsvinnet. I myndighetens uppdrag ingick bland annat kartläggning av matavfall och matsvinn i primärproduktionen och riktade informationsinsatser till konsumenterna. Mer kan och bör göras. Det behövs fler informationsinsatser med ett positivt budskap och mer information om hur bäst-före-datumet påverkar olika livsmedel och hur livsmedel ska förvaras. Här har sannolikt mycket kunskap gått förlorad under senare decennier. Sex av tio vet inte skillnaden mellan bäst före-dag och sista förbrukningsdag. En så enkel sak som att byta ut orden ”bäst före” till exempelvis ”minst hållbar till” skulle därmed sannolikt kunna leda till mindre matsvinn. Dessa åtgärder och förändringar borde leda

till minskat svinn och att vårt klimatavtryck blir mindre. Livsmedelsverket bör även ges ett permanent uppdrag att genomföra informationsinsatser för att minska matsvinnet.

Regeringen och Livsmedelsverket borde arbeta för ett undantag vad gäller bäst-föredatum för ägg. Detta vore naturligt då svenska handlare – till skillnad från stora delar av övriga EU – behandlar äggen som kylvara. Svenska ägg i kylförvaring håller längre än det sista datum som EU tillåter, vilket medför att handlarna varje månad tvingas slänga mängder av fullt ätbara ägg.

Deponiskatten

Deponiskatten infördes år 2000 i syfte att minska mängden avfall som deponeras, till förmån för materialåtervinning. Tillsammans med andra åtgärder, som till exempel satsningar på återvinning och förbud mot deponering av brännbart och organiskt avfall, har Sverige blivit världsledande på avfallsfrågor. Deponiskatten, så som den idag är utformad, försvårar dock återvinning av viktiga resurser ur stora avfallsflöden. För att till exempel öka utvinningen av fosfor ur avloppsslam eller värdefulla material ur gamla deponier måste storskaliga industriella processer tillämpas, vilka samtidigt genererar restprodukter utan marknadsvärde som måste deponeras och därmed drabbas av deponiskatten. Det innebär tyvärr att det ofta blir billigare att utvinna nya råvaror ur naturen istället för att återvinna råvaror från samhällets stora avfallsflöden. Det är inte resurseffektivt. En regeljustering som innebär att återförande av restmaterial till deponi efter deponiåtervinning undantas från beskattning skulle medföra flera fördelar, exempelvis ökad resurshushållning samt främjande av flera miljö kvalitetsmål. Vi ser därför ett behov av att se över dagens regelverk på det här området så att det är bättre anpassat till omställningen till en cirkulär ekonomi.

Kampen mot marint skräp

Förekomsten av marint skräp är ett stort, växande och allvarligt problem. Bara i Nordsjön dumpas årligen omkring 20 000 ton skräp. Totalt beräknas 6,4 miljoner ton skräp dumpas i världshaven varje år. Det marina skräpet får allvarliga konsekvenser för såväl djur som människa. Exempelvis dör globalt fler än 1 miljon fåglar och 100 000 däggdjur varje år efter att ha fastnat i eller ätit plast. Den absolut största andelen av det marina skräpet utgörs av just plastavfall, material som naturen inte klarar av att omhänderta. Istället bryts plasten ner till mikroplastpartiklar. Dessa partiklar är i sig ofta giftiga och de fungerar dessutom som magneter för andra miljögifter, vilket gör problemet än mer allvarligt. Partiklarna äts av bland annat plankton som i sin tur äts av fisk och skaldjur och fortsätter på så sätt uppåt i näringskedjan, tills vi människor får i oss plasten via fisk och skaldjur.

Mikroplasterna i havet kommer dock från fler källor än det marina skräpet. Exempelvis innehåller många kroppsvårdsprodukter liksom en del kläder mikroplaster som spolats ut i avloppet när vi duschar och tvättar våra kläder. Dessvärre klarar dagens reningsverk inte av att ta hand om allt, vilket innebär att betydande mängder fortsätter ut i havet. Enligt en studie gjord av Svenska Miljöinstitutet, IVL, passerar i snitt 10–30

procent av mikroplastpartiklarna i hushållens avloppsvatten genom reningsverken och vidare ut i vattendrag och hav.

Den största mängden av det marina skräpet blir kvar i haven där det flyter omkring eller sjunker till botten. Likväl är det dock mycket stora mängder skräp som flyter i land. I Sverige är särskilt Bohuslän hårt drabbat på grund av sitt geografiska läge och de havsströmmar som för med sig skräpet från bland annat Storbritannien. Att ta hand om det marina skräpet är i dag ett kommunalt ansvar och för många kustkommuner innebär detta ett omfattande arbete och betydande kostnader, trots att mycket av arbetet med att städa stränder och öar utförs av frivilliga krafter.

Havet är en gemensam angelägenhet; varken en kommun eller ett land kan ensamt hantera problemet med marint skräp. Kommunerna behöver därför stöd från regering och myndigheter. Sverige har kommit långt på området och det finns nu goda möjligheter för regeringen att påverka och sprida information kring avfallshantering för att åtminstone begränsa det marina skräpet.

Sverige bör dessutom vara pådrivande inom EU för att lyfta frågan på den internationella dagordningen. Sverige bör driva på för att EU solidariskt ska finansiera och ta ansvar för det marina skräpet.

Inom den regionala havsmiljökonventionen för Nordostatlanten, Oskar, antogs 2014 en regional aktionsplan avseende marint skräp och inom den regionala havsmiljökonventionen för Östersjön, Helcom, pågår ett arbete för att ta fram en motsvarande plan. Vidare ska även EU anta en åtgärdsplan som ett led i genomförandet av EU:s havsmiljödirektiv. Det är viktigt att Sverige är pådrivande i alla dessa sammanhang. Internationella samarbeten är en förutsättning för att på riktigt få bukt med miljöproblemen, i såväl hav och luft som på land.

Gruvavfall

Gruvnäringen i Sverige är en viktig industri. Sveriges geologiska undersökning, SGU, uppger att det idag finns 18 gruvor i produktion i Sverige. Enligt Swemin, gruvnäringens branschförening för gruvor, mineral- och metallproducenter, så är Sverige idag en av de viktigaste gruvnationerna inom Europa och den största producenten av järnmalm med 80–90 procent av Europas produktion. Enligt branschföreningen hade gruvbranschen år 2012 ungefär 10 000 direkt sysselsatta i Sverige. Ytterligare cirka 30 000 personer bedöms vara indirekt sysselsatta hos underleverantörer och servicebolag, samt i andra sektorer som berörs av gruvnäringen.

För att öppna en gruva krävs det att en rad olika kontroller och utredningar görs för att se över hur miljön påverkas. Det är bra att dessa kontroller görs för att vi ska kunna vara trygga med att miljön inte tar skada. Sverige har bra geologisk grund och prospekteringar pekar på att Sverige år 2025 skulle kunna ha tre gånger så hög gruvproduktion. Gruvbranschen växer och det är därför viktigt med långsiktiga regler och hållbar finansiering för att täcka statens kostnader.

Brytning av mineraler påverkar miljön, men under de senaste åren har Sverige kommit långt i arbetet med att minska miljöpåverkan. Det är bra. Sverige ska, även med fler aktiva gruvor, ha en miljömässigt hållbar gruvnäring.

Gruvnäringen betalar varje år prövnings- och tillsynsavgifter. Systemet för finansieringen är minst sagt krångligt. Flera myndigheter, exempelvis Naturvårdsverket

och Ekonomistyrningsverket, har vid upprepade tillfällen konstaterat att tillsynsavgifterna dessutom inte ger full kostnadstäckning för statens utgifter vid tillsyn. Under våren 2015 beslutade regeringen att höja avgifterna för tillsyn med 50 procent så att avgiften i större utsträckning ska täcka statens kostnader för prövning och tillsyn. Det ska enligt regeringen ske successivt fram till 2018 så att gruvnäringen ska ha möjlighet att anpassa sig efter de ökade kostnaderna.

Regeringen valde att höja avgiften för samtliga aktörer, oavsett storlek på gruvverksamheten. Riksrevisionen tar upp detta i sin granskning, då flera länsstyrelser har påpekat att gruvbolag enligt förordningen (1998:940) betalar en och samma avgift för anläggningen oavsett storlek. Riksrevisionen menar också att tillsynsavgifterna bör höjas. Moderaterna instämmer med Riksrevisionen och anser att storleken på verksamheten har betydelse för såväl omfattningen av de potentiella miljöriskerna som behovet av och omfattningen av tillsynsverksamheten. En höjning av avgiften för tillsyn, oavsett storlek, slår mycket hårdare mot en liten verksamhet än mot en stor och reflekterar inte alltid de faktiska kostnader som tillsynen innebär. Vi anser därför att tillsynsavgifterna för gruvverksamhet ska vara differentierade, att hänsyn till gruvverksamhetens omfattning ska tas och att avgifterna totalt sett i större utsträckning ska täcka de faktiska kostnaderna.

Jonas Jacobsson Gjörtlér (M)

Åsa Coenraads (M)

Jesper Skalberg Karlsson (M)

Lars-Arne Staxäng (M)

Sten Bergheden (M)

Gunilla Nordgren (M)

Roland Gustbée (M)

Cecilie Tenfjord-Toftby (M)